

Panorama's

Op donderdag 14 april 2022 organiseert de werkgroep Stedengeschiedenis een bijeenkomst bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Smallepad 5, Amersfoort) onder de titel 'Panorama's'.

De studiedag is gratis voor eenieder toegankelijk, maar aanmelden via jan@jvdn.nl is noodzakelijk. Laat ajb weten of je naar Amersfoort komt dan wel online de bijeenkomst wil volgen. We houden een slag om de arm in verband met Covid. Informatie kan worden ingewonnen bij Jan van den Noort 06-4970 6455 of via www.stedengeschiedenis.nl.

Programma

Voorzitter: Dr. Roos van Oosten (universitair docent Stadsarcheologie, Universiteit Leiden)

13:00-13:30 Albert Boersma (gastconservator Museum Flehite) over: *Ander licht op Withoos*.

Warm aanbevolen: een bezoek aan Museum Flehite voor de tentoonstelling over Withoos. Informatie museumflehite.nl/bezoekersinfo/veel-gestelde-vragen/

13:30-14:00 discussie

14:00-14:30 Drs. Sylvia Alting van Geusau (theater- en kunsthistorica) en Drs. Ester Wouthuysen (kunsthistorica), over hun vorig jaar verschenen boek: *Kunstzinnig vermaak in Amsterdam. Het Panoramagebouw in de Plantage, 1880-1935*

14:30-15:00 discussie

15:00-15:30 koffie en thee

15:30-16:00 Dr. Everhard Korthals Altes (kunsthistoricus en docent Technische Universiteit Delft) over: *Nederland op zijn mooist - De achttiende-eeuwse Republiek in kaart en beeld*.

16:00-16:30 Aanbieding eerste exemplaar *Nederland op zijn mooist* discussie

16:30-einde Nazit

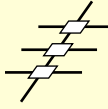
Boersma, Ander licht op Withoos

Mathias Withoos (1627-1703) legde zijn stad Amersfoort vast door het schilderen van een van de grootste stadsgezichten uit de 17e eeuw. Het panorama meet ruim twee bij vier meter. In 1671 besloot de stad om het 'Gezicht op Amersfoort' aan te kopen, tot 'ciraa' van het stadshuis 'nu ende in futurum'. Withoos liet zich daarvoor in klinkende munt betalen door het stadsbestuur, waarvan hij overigens zelf deel uitmaakte.

Het panorama, dat onlangs werd gerestaureerd, is te bewonderen in de tentoonstelling 'Ander licht op Withoos' in Museum Flehite. Die tentoonstelling en het vuistdikke boek 'Ander Licht op Withoos - Drie Generaties Withoos' zijn het fraaie resultaat van vele jaren onderzoek door Boersma.

Tentoonstelling en boek laten zien hoe veelzijdig Mathias Withoos was als fijnschilder, leermeester en bestuurder. In zijn schilderijen toont Withoos veel kennis van flora en fauna, maar zeker ook van de vergankelijkheidsymboliek, met verwijzingen naar een goed en deugdzaam christelijk leven. Hij wordt vooral gewaardeerd voor de speciale belichting in zijn schilderijen.

Withoos was een vernieuwende kunstschilder en een bron van inspiratie voor tijdgenoten en navolgers. Maar liefst vier van zijn acht kinderen werden door hun vader opgeleid in de teken- en schilderkunst. Zijn stadsgenoot Caspar Van Wittel (1652/3 -1736) was bij hem in de leer en kreeg later bekendheid als grondlegger van het Italiaanse stadsgezicht.

Alting van Geusau en Wouthuysen, Kunstzinnig vermaak in Amsterdam.

Tegenwoordig geldt Den Haag met Panorama Mesdag als dé panoramastad van Nederland, maar historisch gezien verdient Amsterdam deze titel. Al vroeg in de negentiende eeuw werden hier panoramaschilderingen getoond en in 1880 opende in Amsterdam het eerste Panoramagebouw van Nederland.

De kunstzaal van het Panoramagebouw was een belangrijk podium voor tentoonstellingen van eigentijdse kunst, ver voor het Stedelijk Museum die rol vervulde. De auteurs zagen kans om het complete tentoonstellingsprogramma van de Kunstzaal te reconstrueren en geven daarmee een blik in de Nederlandse kunstwereld rond 1900.

Als kunstuiting had het panorama een twijfelachtig imago. Sommige kunstenaars keken erop neer, ze vonden het geen ware kunst en weigerden eraan mee te werken. Vincent van Gogh vond dat maar arrogant, want 'wat is gemakkelijker, aan een panorama te schilderen of te weigeren aan een panorama te schilderen. Wat is artistieker, iets te doen of iets niet te doen?'

Het Panoramagebouw, speciaal bedoeld voor de presentatie van panorama's, was beeldbepalend voor de Plantagebuurt. Toen de panorama-hype over was, raakte het in verval en werd het in 1936, gesloopt. De honderden panorama's die door Europa op tournee gingen, zijn vrijwel alle verloren gegaan. Het boek *Kunstzinnig vermaak in Amsterdam* brengt deze weer tot leven. Een overzicht van alle in Amsterdam getoonde panorama's is als bijlage opgenomen.

Korthals Altes, Nederland op zijn mooist.

Aan de hand van de nieuwe, monumentale publicatie van Uitgeverij THOTH *Nederland op zijn mooist - De achttiende-eeuwse Republiek in kaart en beeld* is een denkbeeldige rondreis mogelijk door de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Het boek van de hand van Everhard Korthals Altes en Bram Vannieuwenhuyze valt terug op twee nauw verweven achttiende-eeuwse publicaties van de Amsterdamse uitgever Isaak Tirion. Zijn 'Tegenwoordige Staat' en 'Het Verheerlijkt Nederland' zijn goed voor niet minder dan 950 afbeeldingen. Die voeren de lezer langs oude steden, schilderachtige dorpen, imposante kastelen, voornamelijk buitenplaatsen en vele andere bezienswaardigheden.

Nederland op zijn mooist bestrijkt de hele Republiek, van Amsterdam tot Groningen en van Middelburg tot Maastricht. Het beeld dat oprijst is deels vertrouwd en heel herkenbaar, deels onbekend en bevreemdend. Wat op de prenten te zien is, werd later vaak afgebroken, aangepast of vervangen. Niettemin is nog heel veel bewaard gebleven.

Korthals Altes zet de opzet van het onderzoek naar Tirions publicaties uiteen en presenteert de resultaten. Hij gaat gedetailleerd in op enkele prenten met gezichten of panorama's van steden en dorpen. Vrijwel elke stads- of dorpsbeschrijving in de 'Tegenwoordige Staat' opent met een uiteenzetting van de 'gelegenheid', dat wil zeggen de ligging in het landschap en de relatie tussen de plaats en het ommeland. Bij de prenten met gezichten of panorama's van steden en dorpen is dat bij uitstek het geval.

Namens de Werkgroep Stedengeschiedenis
dr. Jan van den Noort - 06-4970 6455 - jan@jvdn.nl